

MEDHİYE

Hüseyin UYSAL*

ÖZET

Medhiye, Arap edebiyatında ortaya çıkmış oradan Fars edebiyatına ve son olarak da Divan edebiyatına geçmiş bir nazım türüdür. Arap ve Fars edebiyatlarında olduğu gibi Eski Türk edebiyatında da övgüye mazhar olan memduhu tasvir etmek, onun vasıflarını sıralamak için sıkça kullanılan bir nazım türüdür. Yüzyıllardır kullanılabilen gelen bu edebiyat mahsulleri İslam coğrafyasında ve toplumumuzda önemli bir yere sahiptir. Bu yazımızda böylesine mühim bir türün tarihî gelişimini ve hangi nazım şekilleriyle karşımıza çıktığını detaylarıyla anlatmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: medhiye, kasîde-i medhiyye, istimdat, istigase

GİRİŞ

Lügatte, “övmek, övgü, birinin meziyetlerini dile getirmek” anlamındaki medh kökünün sonuna nisbet eki getirilerek yapılmış olan medhiyye kelimesi¹, edebî bir terim olarak, “bir kimseyi veya bir kişiyi övmek için yazılmış şiir” anlamıyla divan edebiyatında bir anlatım tarzına verilen addır². Methiye daha çok kaside şeklinde yazıldığından önceleri "kasîde-i medhiyye" olarak anılmış, daha sonra sadece medhiyye şekli kullanılmıştır. Arap edebiyatında ise genellikle medh, medîh, medîha, ümdûha ve midha kelimeleri kullanılır.³ Medhiyeler iki türdür. Bunlar: Dört halifeyi, ashâb-ı kirâmı veya ayrı ayrı, yahut “âriflerin kutbu” sayılan velîleri medh için yazılan eserler; padişah, vezir, şeyhü'l-İslâm vb. gibi zamanın ileri gelenlerini övmek için yazılan eserlerdir.

Kur'ân-ı Kerîm'de birçok esmâ-i hüsnâ ile zât-ı ilâhiyye, başta Hz. Muhammed olmak üzere peygamberler (Meryem sûresi altı peygamberin övgüsünü içermektedir, 19/12–14, 30–34, 41⁴), çeşitli nitelikleriyle müminler,

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, e-posta: edibane06@hotmail.com

¹ İsmail Durmuş, “Methiye”, Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA), İstanbul, 2004, c. XXIX, s. 406.

² İskender Pala, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Akçağ Yay., Ankara, 1989, c. II, s. 113.

³ Durmuş, “Methiye”, s. 406.

⁴ Ayetlerin tefsirinde Ali Bulaç ve İmam İskender Ali Mihr'in kaynaklarından yararlanılmıştır: Meryem Sûresi, يَا يَحْيَىٰ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتِنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا 12. Ayet (Çocuğun doğup büyümesinden sonra ona dedik ki:) “Ey Yahya, Kitabı kuvvetle tut.” Daha çocuk iken ona hikmet verdik.)

ayrıca cennet, cennet ehli ve cennet nimetleri övüldüğü gibi Resûl-i Ekrem de ismen birçok sahâbîyi manevî meziyetlerini ifade ederek övmüş, ümmetin kendisi de birçok şair tarafından methedilmiştir. Ancak Hz. Peygamber gerçeklerle bağdaşmayan, fazilet ve ahlâka ters düşecek şekilde abartılı övmeyi menetmiştir. Edebî anlamda medih, takdir ve şükran duygularını dile getirmek ya da maddî bir menfaat elde etmek amacıyla daha çok fertlerle ilgili olmakla birlikte kabile, toplum, millet, ülke, vatan, şehir vb.nin güzel sıfat, meziyet ve erdemlerinin anlatıldığı şiirlere de methiye denilmiştir.⁵

Övülme ve beğenilme arzusu insanın fitratında bulunduğundan övgü şiirleri insanlık tarihi kadar eskidir. Bu sebeple medih Arap şiirinde en çok işlenen konuların başında yer alır. Fahr, mersiye, hamâse, gazel, hamriyyât gibi türlerin temelinde de medih vardır. Eski Arap şiiri-nin ilk devirlerinde medih yaygın değildi. Yapılan iyiliklere karşı kadirşinaslık ve te-şekkür olarak nazmedilmiş methiye niteliği taşıyan bazı parçalar dışında bu dö-nemlere ait örnek bilinmemektedir. İslâm'dan önceki övgü şiirlerinde fertlerden çok kabileler methedilmiştir. Ancak milâdî VI. yüzyılda başta Meymûn b. Kays el-A'sâ olmak üzere Nâbiga ez-Zübyânî ve Züheyr b. Ebû Sûlmâ gibi şairlerin elinde şiirin bir kazanç vasıtası haline dönüşmesiyle birlikte methiyelerde hızlı bir gelişme olmuştur. Önceleri kasidenin içinde küçük bir kıta halindeyken A'sâ'nın kasidelerinde olduğu gibi seksen beyti aşan övgüler yazılmış, zamanla bunları kaleme alan şairlere verilen ödüller artırıldığından şiirler de uzamıştır. Şiirin

13. Ayet (Katımız'dan ona bir sevgi duyarlılığı ve temizlik (de verdik). O, çok takva sahibi biriydi.)

14. Ayet (Ana ve babasına itaatkârdı ve isyan eden bir zorba değildi.)
30.ayet ((İsa) Dedi ki: “Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. (Allah) Bana kitabı verdi ve beni peygamber kıldı.”)

31. Ayet (“Nerede olursam (olayım,) beni kutlu kıldı ve hayat sürdürdüğüm müddetçe, bana namazı ve zekatı vasiyet (emr) etti.”)

32. Ayet (“Anneme itati de. Ve beni mutsuz bir zorba kılmadı.”)

33. Ayet (“Selam üzerimedir; doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak yeniden-kaldırılacağım gün de.”)

34. Ayet (İşte Meryem oğlu İsa; hakkında kuşkuya düşükleri “Hak Söz”.)

41. Ayet (Kitap'ta İbrâhîm (A.S)'ı zikret! Muhakkak ki O, sadık (çok sadaka veren, sadakatlı, her zaman doğruyu söyleyen) bir Nebî idi.)

⁵ Durmuş, “Methiye”, s. 406.

saraylara yönelerek kazanç vesilesi haline gelmesi bir taraftan methiyelere daha fazla özen gösterilmesine sebep olmuş, diğer taraftan şiire bir sunîlik getirmiş, hatta Züheyr b. Ebû Sülmâ, övülenlerin daha fazla beğenisini kazanmak amacıyla üzerinde bir yıl çalışılan uzun kasidelerin (havliyyât, münakkahât) ortaya çıkmasına yol açmıştır.⁶

Şairlerin genellikle kabilelerini, bazan da kendilerini tehdit ve tehlikelerden korumak amacıyla devlet başkanlarına hitaben nazmettikleri özür beyanı, af ve merhamet dileyen şiirler en eski methiyeler olarak bilinir.⁷

İslâm devrine girildiğinde Arap şiirinde methiye karşılığında maddî kazanç sağlama geleneği iyice yaygınlaşıp yerleşmiş bir durumdaydı. Mekke'de Hz. Peygamber'in ortaya çıktığını duyan Meymûn b. Kays el-A'sâ bir methiye nazmetmiş ve sırf mükâfata nail olmak için Yemâme'den Mekke'ye gelmişti. Bu güçlü şairin Müslüman olması ve dolayısıyla İslâm'ın kuvvet kazanmasından endişelenen Kureyşliler kendisine 100 deve vererek şairi geri çevirmiş ve Resûl-i Ekrem'le görüşmesini engellemişlerdir.⁸ Buradan hareketle medhiyelerin Arap toplumunda ne kadar etkili olduğu sonucuna ulaşabiliyoruz.

Kur'an'da susuz develer gibi vadi vadi, kapı kapı dolaşan, azgınlarla arkadaş olan ve gerçek dışı şiirler üreten şairlerin yerilmesi (eş-Şuarâ 26/224–226), çeşitli hadislerde yalan ve bâtil övgülerle yüze karşı yapılmış medihlerin yasaklanması övgü şiirlerine itidale dayalı gerçekçi bir anlayış getirmiştir.

Methiye Arap edebiyatından İran edebiyatına ve oradan Türk edebiyatına geçerken gerek zihniyet gerekse kültür ve çevre farklılıklarının etkisiyle konunun işlenişinde birtakım değişiklikler olmuştur. İran edebiyatında muhteva daha da zenginleşmiş. Türk edebiyatında ise medih kısmı gelişirken methedilenin özellikleri çok fazla değişmemiştir.

Toplumumuzda halk arasında dört halifeyi, ashâb-ı kirâmı veya ayrı ayrı, yahut “âriflerin kutbu” sayılan velîleri övmek için yazılan şiirlere “*ilâhî*”, aruz şairleri “*istigase*”, mutasavvıf şairler ise “*istimdat*” adını vermektedir. *İstigase*, dört halifenin, ashâb-ı kirâmınve evliyaullahın rûhaniyetlerinden şefaât dileme ve onların her zaman ve her yerde kendilerine yardımcı olmalarını istemektir.⁹

⁶ DURMUŞ, “Methiye”, s. 406.

⁷ DURMUŞ, “Methiye”, s. 406.

⁸ DURMUŞ, “Methiye”, s. 407.

⁹ Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yay., Ankara, 2006, s. 684.

Halk ve âşık edebiyatında, Allah ve Peygamber için yazılmış eserlerin dışında kalan şiirlerin tümüne methiye denmiştir. Halk arasında bu türde yazılmış şiirler ilâhî olarak bilinir. Dört halîfe, ashâb-ı kirâm, din büyükleri, velîler, tarîkat pîrleri (Ebu Eyyûb Ensârî, Emir Sultân, Şeyh Vefâ, Şeyh Tâceddin, Ahmed Rifâî, Abdülkadir Geylânî, Mevlânâ, Hacı Bektâş Velî, İsmail Ankaravî vb.) ve devrin ileri gelenlerinin övülmesi de konuları arasındadır. Halk şiirinde methiyyenin amacı bu kişilerin ruhlarından yardım almak ve şefâ'atlarına nâil olmaktır.¹⁰

Dinî-tasavvufî edebiyatta methiye, divan, halk ve âşık edebiyatlarından fazla farklı değildir. Padişah, vezir, şeyhülislâm gibi zamanın ileri gelenlerini övmek için yazılan eserler olduğu gibi, dört halifeyi, ashâb-ı kirâmı veya ayrı ayrı, yahut ‚ariflerin kutbu‘ sayılan velîleri methetmek için kaleme alınmış eserler de vardır.¹¹

Dört halife hakkında en fazla mehdiye yazılan Hz. Ali ve Hz. Ebu Bekir'dir. Bu halifeler hakkında çok mehdiye yazılmasının sebebi, isimlerini zikrettiğimiz halifelere tarikatlarının çoğunun nesep itibariyle bağlanmalarındır. Bazı dervişlerin bağlı buldukları tarikatın pîrine veya silsilelerine veya aziz bildikleri mürşitlerine hitaben methiye yazdıkları olur. Bu tür ilahilerlerde o mürşidin vasıfları uzun uzun anlatılır.¹²

Divan şiirinde en çok işlenen türler arasında yer alan methiye yazımında şâirin övdüğü kişiden câize (maddî beklenti) umması etkili olduğundan lâıyk olmayan kişiler için de methiye yazıldığı görülmektedir. Bunların çoğu kasîde nazım şekliyle yazılmakla birlikte mesnevî, kıt'a, murabba, muhammes, terkip ve terci-i bend yanında gazel vb. nazım şekillerinde yazılanlar da mevcuttur.¹³

Necâtî Bey'in "Medh-i Pâdişâh-ı A'zam ve Sultân-ı Muazzam Sultan İbnü's-Sultân Bâyezîd Han İbn-i Muham-med Han" ile Nefî'nin "Der Vasf-ı Hatt-ı Hümayûn-ı Sultân Murad Han" başlıklı şiirleri mesnevi şeklindedir. Yine Nefî'nin "Mukatta' der Ta'rîf-i Şeyhü'l-İslâm Es'ad Efendi" adlı şiiri kıta halinde yazılmıştır. Şehir methiyeleri denilebilecek şehrengizlerde çok defa mesnevi¹⁴,

¹⁰ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Sevinç Basımevi, Ankara, 1983, s. 337.

¹¹ Ahmet Talat Onay, *Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nev'i*, haz.: Cemal Kurnaz, Akçağ Yay., Ankara, 1996, s.225.

¹² Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, s. 685.

¹³ Metin Akkuş, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası (Edebi Türler ve Tarzlar)*, Fenomen Yay., Erzurum, 2006, s. 146.

¹⁴ Yaşar Aydemir, *XVII. yy. Türk Edebiyatında Kaside* (Yüksek Lisans Tezi, 1994), Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, XIX 119991. s. 450.

bilâdiyelerde ise kaside tercih edilmiştir.¹⁵ Muhtevasında bölüm olarak övgüye yer verilen mersiyelerin büyük bir kısmı terkip ve terci-i bend nazım şekliyle kaleme alınmıştır.¹⁶ Türk edebiyatında muhammes tarzında yazılan şiirlerde de en çok işlenen üçüncü konu methiyedir. Bu nazım şekliyle yazıldığı tesbit edilen kırk dört methiyenin şairleri arasında Hayretî. Ümmî Sinan, Yahya Bey, Nev'î, Nedîm, Koca Râgıb Paşa, Şeyh Galib, Şeref Hanım gibi tanınmış isimler vardır.¹⁷ Ayrıca nazım şekli ne olursa olsun "sitayiş, vasf. tavsîf, şân, nâm, ta'rîf kelimeleriyle kurulu başlıklar taşıyan şiirler de "der medh-i "der-hakk-ı..." başlıklarına sahip kaside-ler gibi methiyedir. Kaside nazım şekliyle olan methiyeler genellikle nesîbden sonra bir girizgâhla başlar. Memduhun şahsiyeti ve bulunduğu makama göre özelliklerinin abartılı biçimde dile getirildiği bu bölüme "maksûd" adı da verilmiştir. Maksadın on beş-yirmi beyitle ifade edildiği bu kısım kasidenin diğer bölümlerine göre daha uzundur.

Türk edebiyatında na't türünde yazılan kasidelerde çoğunlukla Hz. Peygamber övülmekle beraber bazılarında din büyükleri methedilmiş, mersiyelerde ise ölen kimselerin övgüsüne de yer verilmiştir. Diğer methiyelerde sultanlar başta olmak üzere çeşitli devlet adamları övülürken bunlar sahip oldukları makamın özelliklerine göre birtakım meşhur isimlerle karşılaştırılmıştır. Nitekim Resûl-i Ekrem'e yazılan na'tlarda onun nübüvveti, mucizesi, lutfu, feyzi, şefaati, mi'racı ilk sırada vurgulanmıştır. Ayrıca Hz. Süleyman, Burak, Hz. Yûsuf, Kâ'be, Hızır gibi çok sayıda ismin de anılarak methedildiği görülmektedir. Diğer din büyüklerine yazılan kasidelerde memduhun hikmeti, lütfü, feyzi, cömertliği, ilmi gibi özellikleri başta gelmektedir.

Sultanların methini konu alan kaside-lerde onların en çok adalet, lütf, cömertlik, savaşıklık, hüner, tedbir, ferman, irfan gibi vasıfları dile getirilir; asalet, cesaret ve merhametlerine dikkat çekilir. Bu özellikler vurgulanırken karşılaştırma, benzetme ve üstün görme münasebetiyle birtakım isimlere yer verilir. Bunların arasında içkiyi icadı ve içki meclislerini kurması, tacı ve hükümdarlığı açısından Cem (Cemşîd), savaşıklık ve kahramanlığıyla Rüstem, cihangirliğiyle İskender, insan dışındaki varlıklara da hükmetmesi dolayısıyla Hz. Süleyman ilk sırada yer alır. Dârâ, Behrâm, Hz. Ali. Hüsrev, Hz. Ömer, Feridun. Neriman gibi adlar da en çok sözü edilen isimlerdir.¹⁸

¹⁵ Cemâl Kurnaz, *Divan Edebiyatı Yazıları*, Akçağ Yay., Ankara, 1997, s. 230.

¹⁶ Mustafa İsen, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Akçağ Yay., Ankara 1993, s. 23.

¹⁷ Mustafa Erdoğan, *Türk Edebiyatında Muhammes*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 183.

¹⁸ Yaşar Aydemir, "Kasidede Muhteva Unsurları", Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1/1, Ankara, 1996, ss. 137-159, s. 137.

Toplu olarak bakıldığında kasidelerin methiye bölümlerinde adalet, lütuf, kerem, cömertlik, kahramanlık, re'ye tedbir gibi iyi bir yöneticide ve iyi bir insanda bulunması gereken ideal niteliklere yer verildiği görülmektedir. Övülen yöneticilerin hepsi bu özelliklere sahip olmadığı gibi bazen bir cimrinin cömert, bir zalimin merhametli, eline silâh almamış bir kişinin kahraman olarak gösterildiği de olur. Divan şiirinin tenkitlere hedef olan yönlerinin önde gelenlerinden birini de methiyelerdeki bu gerçek dışı, abartılı övgülerin oluşturduğu kabul edilmektedir.

Methiyeler mürettep dîvânlarda dinî içerikli kasîdelerden sonra, dört halîfe, Mevlânâ vb. tasavvuf büyükleri ve pîrleri ile ilgili kasîdelerden sonra yer alırlar. Kendi aralarında kronolojik olarak veya memduhların unvan farkı gözetilmeksizin sıralanırlar. Methiyelerde genellikle şiir tercih edilmiş olmakla beraber, mensur olanlar da vardır. Methiyelerde mübalağa, teşbih, istidrak, tevcih vb. san'atlara daha fazla başvurulur.¹⁹

Tekke mensubu şâirler, klâsik divan şâirleri gibi methiye tarzı manzûmeleri herhangi bir câize karşılığında kaleme almazlar. Bunlarda ilâhî türünün ve ledünnî aşkın bütün hususiyetleri müşâhede edilir.²⁰

Türk edebiyatında XIII-XIV. yüzyıllarda sayıca çok az olan kaside şeklinde yazılmış methiyelerde XV. yüzyıla gelindiğinde büyük bir artış görülmekte, tesbit edilen 188 methiye kasidelerin büyük bir çoğunluğunu teşkil etmektedir. Bu dönemin ünlü methiye şairleri olarak Ahmedî, Şeyhî, Yazıcıoğlu Mehmed, Cem Sultan, Kemal Ümmî, Ahmed Paşa, Ne-cati Bey, Mihrî Hatun, Mesîhî, Cemâlî, Tâcîzâde Câ'fer Çelebi sayılabilir. XVI. yüzyılın methiyecileri içinde yer alan Bakî, Hayalî, Nevî, Hayretî, Cinânî, Yahya Bey, Zatî gibi şairler arasında otuz yedi methiyesiyle Fuzûlî'nin ayrı bir yeri vardır. XVII. yüzyılda medih kasidelerinin başlıca şairleri Ali Çelebi, Arif, Cevrî, Fehîm-i Kadîm, Hâletî, Nâbî, Nâdiri ve Sabit gibi isimlerdir. XVIII. yüzyılda nitelik açısından daha sönük olduğu görülen methiyeler üzerinde yeterli inceleme bulunmamakla beraber Nedîm, Şeyh Galib, Nazîm Yah-ya, Hoca Neşet, Sünbülzâde Vehbî ve Enderunlu Fâzıl dikkat çekmektedir. XIX ve XX. yüzyıllarda divan şiirine rağbetin azalması sebebiyle methiyelerde de büyük bir düşüş görülmektedir. Önemli şairlerin methiyeleri yok denecek kadar azalmışken taşralı bazı isimlerin bu türe daha çok rağbet ettiği anlaşılmaktadır. Devrin methiye yazarları arasında Şinâsi, Ziyâ Paşa, Nâmık Kemal, Âdile Sultan, Şeref Hanım gibi ünlü isimleri,

¹⁹ Metin Akkuş, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası (Edebi Türler ve Tarzlar)*, s. 144.

²⁰ Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, s. 685.

Süleyman Şâdî. Kuddûsî, Fehmî gibi az tanınmış şairleri, Halil Nihat Boztepe gibi Atatürk'e övgü yazmış kişileri zikretmek mümkündür.

SONUÇ

Bulunduğu konum itibariyle ister soydan kaynaklanan vesilelerle olsun; isterse sonradan kazandığı meziyetlerle olsun, topluma önder olan kişilerin yaşadığı dönemde veyahut ukba hayata göç ettiklerinde, belagat sahibi kimselerin övgüsüne mazhar olmuşlardır. Bu kimseler, bazen gönülden gelerek bazen de ihtiyaç hissederek kendilerinden üstün gördükleri kimseleri medhetme ihtiyacı hissetmişlerdir. Zira atalarımızın da dediği gibi “ marifet iltifata tabiidir.” sözünden de anlaşılacağı gibi övgüye mazhar olan kimseler yaptıkları çalışmalarda daha azimli oldukları şüphesizdir. Edebiyatımızda da bu tür işlevi gören eserler mehdiye diye anılmış ve yüzyıllar boyunca söylenmiş ve söylenmeye devam etmektedir.

MEDHİYE ÖRNEKLERİ

- 1 -

*Yunus için Kemâli'den bir medhiye örneği:*²¹

Ezelden bezm-i uşşak'a giden bir pirdir Yûnus
Makam-ı kuds-i lâhut'a eren tek birdir Yûnus
Saray-ı "kümfekân"²²ın zevkinin tasviridir Yûnus
Rumûz-i lübb-i Kur'an metnin tefsiridir Yûnus

İttirmiş kendini, kendinde bulmuş Zât-ı Mevlâ'yı
Açılmış gönlü, görmüş can gözile Sırr-ı Esmâ'yı
"Hârim-i Lîmaallah"²³a girip mahvetmiş eşyayı
Kitab-ı kâinat-ı aşkı bir teşhirdir Yûnus

O insanlık içinde gevher-i yekta-yı ma'nadır
Hazinedar-ı eş'ar, hem emîn-i ilm-i a'lâdır
O Hak'la söyleyen, hak söyliyene bir mürg-i güya dır
Cenâb-ı Kibriya'nın mazhar-ı takdiridir Yûnus

- 2 -

*Ümmî Sinan'dan mürşidine bir medhiyye:*²⁴

Pirün 'azizüm bâ-sefâ seyrâna gelmişem sana
Mazhar-ı zât-ı Mustafâ sultâna gelmişem sana

²¹ Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, s. 685.

²² Yasin Sûresi, 82. ayet : *إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ* , İnnemâ emruhû izâ erâde şey'en en yekûle lehu kun fe yekûn. (Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak "Ol!" demektir. O da hemen oluverir.)

²³ Allah'ın sınırına girmesi.

²⁴ Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, s. 686.

Ey "küntü kenz"²⁵ ün mazharı tâlib-i Hakk'un rehberi

Ey mürşidlerüh serveri ihsana gelmişem sana

Ey kân-ı 'ilm (ü) 'irfânun mazhar-ı sırr-ı Sübhân'un

İder isen kabul cânum kurbâna gelmişem saha

El-mühinüne lâ-yemût hayy (u) bekasın bi-vücût

Sundum saha elümi tut Lokmân'a gelmişem sana

Zahir tenüm bâtın cânum döndüm saha külli yönüm

Kalmadı zann (u) gümânun imâna gelmişem sana

Yandı ciğer oldu kebâb dilerem ola feth-i ebvâb

Nûş itmeğe âb-ı hayât mestâne gelmişem sana

Yüz bürüyüben aglayu himmetühe bil bağlayu

Katre oluban çağlayu ummana gelmişem sana

İrgürmege mahbubıha talihleri matlubıha

Barâz-ı kalbün babına dermana gelmişem sana

Girdüm bu 'aşk bâzârına komaz bugünün yarına

Yanmağa derdüh nârına pervane gelmişem sana

Ol "küntü kenz"i bulmağa sırrına 'arif olmağa

İlm-i ledünnî bilmeğe irfana gelmişem sana

²⁵ *Küntü kenzen mahfiyyen fe aradtü en u'rafe fe halektu'l halk... (Gizli bir hazine idim; bilinmek istedim ve varlıkları yarattım) hadisi "Küntü kenzen mahfiyyen fe ehbebtu en u'rafe fe halektu'l-halde fe bî arafünî" (Bilinmeyen bir hazine idim. Bilinmeyi istedim ve varlıkları yarattım, ve beni benimle bildiler) haliyle, İbn Teymiyye, Hz. Peygamber'in sözü omadığını sahih veya zayıf bir senedinin olmadığını söyler. Aliyyü'l-Kâri'ye göre manası sahihtir.*

Konu hakkında ayrıntılı bilgi almak için; Doç. Dr. Hülya Küçük, Anahatlarıyla Tasavvuf Tarihine Giriş ve İsmail Hakkı Bursevî'nin Kenz-i Mahfi isimli eserlere bakınız.

Ben bilmezem ahvâlümü bulmağa togrı yolumu
Bî-çâreyem tut elümi dîvane gelmişem sana

Bulmaga vasl-ı yârumı kodun nâmûs (u) 'ârımı
İrgürmege katârımı kırbana gelmişem sana

Ümmî Sinan eydür pirüm artdı benim ahum zârum
Envârı gözler gözlerüm Sübhân'a gelmişem sana

-3-²⁶

Cem olmuş dervişlerin,
Pirim Abdulkadir'in,
Yolunda sadıkları,
Pirim Abdulkâdir'in.

Elim verdim eline,
Kurban oldum diline,
Canım fedâ yoluna,
Pirim Abdulkâdir'in.

Arısının bâlıyım,
Bahçesinin gülüyüm,
Bağının bülbülüyüm,
Pirim Abdulkâdir'in.

İnkâr eden ol eri,
Mürşid eder şeytanı,
Aslı durur Geylâni,
Pirim Abdulkâdir'in.

²⁶ Abdurrahman Güzel, *Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, s. 685.

Sana derim hey kiři,
Çıkar kalp'ten teşvişi,
Od'a yanmaz derviři,
Pirim Abdulkâdir'in.

Hakk katında uludur,
İki cihan doludur,
Eşref oğlukuludur,
Sultan Abdulkâdir'in.

Eşrefođlu RŪMÎ

-4-²⁷

Medhiye:

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Vekîl-i vâhibü'l-âmâldür Sultân-ı Dîvânî
Asîl-i sâhibü'l-iclâldür Sultân-ı Dîvânî
2. 'Aceb feryâd-resdir himmeti âfâk u enfüsde
Nigebân-ı cihân-ı hâldür Sultân-ı Dîvânî
3. Veliyyü'l-ahd-i sırr-ı Hazret-i Hünkâr-ı ekberdir
Hüner-ber saff-der-i ebtâldür Sultân-ı Dîvânî
4. N'ola pervâne-i şem'-i hayâli olsa her dîde
Mutâf-ı kible-i ikbâldür Sultân-ı Dîvânî
5. Ne gam âfil-nümâ olsa verâ-yı sâyeden hûr-veş
Ser-i kevne yine cevâldür Sultân-ı Dîvânî

²⁷ Mehmet SARI, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, Kocatepe Akademi Yayınları, Afyonkarahisar, 2013, s., 525.

6. Odur ün bahr u ber u cism ü cânın Hızr u İlyâsı
Melâz-ı sefne-i ahvâldür Sultân-ı Dîvânî

7. Yeter Sâkıb sana devlet-gedâ-yı dergehî olmak
Şehin-şâh-ı bülend afdâldür Sultân-ı Dîvânî
Sâkıb

KAYNAKÇA

- 1- Akkuş, Metin, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası (Edebi Türler ve Tarzlar)*, Fenomen Yay., Erzurum, 2006.
- 2- Aydemir, Yaşar, *XVII. yy. Türk Edebiyatında Kaside (Yüksek Lisans Tezi)*, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, XIX 119991., Ankara, 1994.
- 3- Aydemir, Yaşar, "Kasidede Muhteva Unsurları", Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1/1, Ankara, 1996.
- 4- Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Sevinç Basımevi, Ankara 1983.
- 5- Durmuş, İsmail, "Methiye", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 2004, c. XXIX.
- 6- Erdoğan, Mustafa, *Türk Edebiyatında Muhammes*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.
- 7- Güzel, Abdurrahman, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yay., Ankara, 2006.
- 8- İsen, Mustafa, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Akçağ Yay., Ankara, 1993.
- 9- Kurnaz, Cemâl, *Divan Edebiyatı Yazıları*, Akçağ Yay., Ankara, 1997.
- 10- Onay, Ahmet Talat, *Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nev'i*, haz.: Cemal Kurnaz, Akçağ Yay., Ankara, 1996.
- 11- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, c. II, Akçağ Yay., Ankara, 1989.
- 12- Sarı, Mehmet, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Kocatepe Akademi Yayınları, Afyonkarahisar, 2013.